

Эрхи төр.

Тиньгр саяхн зонь нүдид күцгдд уга талвагад, тенгр-газрин ниидлгнд джирлгн-болдж джирлдэсн саяхн теегн кенд келдз медүлхв. Теегин булхайн салын сержингхлэ өргн агу ноган далашнг дольгалдг. Эи хойрин негдсн эйс соньн саяхн! Эи агчмд эрг уга дала болдж төргсн саяхн теегм сержк-зүркимм хангагч йеингсг саяхн шалтр таттг. Оли зуул өвснэ саяхн Унрмүд хамр дүүрэд канкигдг. Чирэ деерм киисгсн дэбли хар шалвим сержингсн салын кбнцэгд таалад нааддг. Сержингсн теегин эмиг салын сатуулг-лад унтхлаг, эрк биш энкр ээджин энгдхур /нежный/ тааллгнд, булхайн таалмдхтэ умелгнд сатуулгдсн болад сундэгд эрхлгсн болдж зууллгддг!

Оли-оли дживртнр өргн, ца-цаган цанкртсн йорал уга аггарт джирлгдсн саяхн дууган дуулдг. Кучтэ саяхнар югнь орсн Теегв!

Иим саяхн теегт, Чингсинь нер арүн цеврэр зүркинцн хадгдз чаддг хальмд болдж төрснэс ах байр орчлгд баяхв?

...Одгэ цагт, харин газрт, мини газак баядмарм төр келж, кен амнань зава гаргхмб? Би - хальмг...Экин уургта дотран орулдж батлсн мини хальмг сержклям кен, алын кели ахлыгхмб?

Бовв, дотран сержклярн бүтн болх кергтэ. Дотр сержк бүтн болхла, газак хагрхаган бүтнхэд амр. Зуг, газаниь бүтн болад, доторниь хагрха болхла ик гундлта керг. "Дүрэр угтдг, ухагар үдшдг". Торгар орасн күнэс хурмшар орагата күн чигн унтэ цевр болдг.

...Мана багчуд дунд хальмг келэрн келхисн зулац, ичэд, орс, сеерб, француз келэр келдг багчуд баянэ. Эи юмбэ? "Хальмг" гисн неринь гүн үндэ эс мөрснэ боли бийниь бийн эс таньсна ач-тус. Бийниь бийдэн нүк малтсн йамаран му йоин.

"Хальмг" - биднд болхла орчлгд уга унтэ нерн болх зөвтэ. Хальмг - бидн! Хальмг - бив!

Мини эн өггэ цагт келдз баясн келэр нег цаггин ахилд нер алдрисн йовсн Чингс-Хан келдз йовла - гел санал орхлал, сүрй мини немд, зүркм йөвлхэгн гүвтэд, "Хальмгв" - гигэд замб-тбб догдлт хайрх дурм күрэд, арни цагган хургм алын талан үүмлдг оина.

Багчуд! Эдү саяхн нерн укүлхм ормд, йман укүлсн ке биши!

Маниг дахн өсгч теегин ймд цецгэ болгсн дүүнр-харулчнран авиринь омгта, бахтмдхтэ тууджин алтн хаалгар, гууцмилдхтн нислг дасхдз баях элэ мит, ардан дахулад, "бндр уулин орагур, өрг далаан экиур" тем-цэд, нари болдж мандлсн хальмг тугган өргдз солнгтрулх - эрки керг. Иим севдэр зүүгэд, оми-юган шангил уга, уха-сержклярн унл уга, өмэрэн зүүнэд йовхла - кезэд чигн ймд, мөнк болхнэ хоньтг уга.

Хальмг залу өргн теегинь аггу дурасн, уу-цагган сержклтэ; хальмг күүкд-күн - өргн теегинь аггу хучад дольгэлсн ноганшнг дэбли, өршн-гү сержклтэ.

Актин арицэи ирхлэн хайгэд цурдсн саяхн болхлаг, хальмг залу култа саяхн төрснэн сансн саяхн; иргнн темн ботхан санац буульгсн гелэртэ үйин болхла, хальмг гергн үрэн санац саналдсн саяхн.

"Экин сержк үрнц" гисн гүн утхта үлгр кенэ келн баянэ? "Зурган зуул хамг йити цуг бөгдэрн амгулнг ботхал!" гисн уул хальмгин сержк, бурхн Вакшин гүн номин ач-тус.

Эдү саяхн арүн сержк мана харулчнр, өггэ цагт умкргсн оина йозур болгсн хальмган, сарсалдсн саяхн заннн мочна бучр келнэ йамаран саяхн!

Сансан күндхнн кергт эврань уул хальмг келэн боли бурхн Вакшин номин үндэ мөрд; туслг бийниь кергэс оина керг ахлулад, өршн-гү, күлцн-гү сержк йер дүүрн орххла - эн уул хальмг. Иим хаалгар мана харулчнр

бийрэн ишкх зэвтэ. Зуг теегин гардшиг деддэ орсад, тажа мит нисхы биш!
Мана харуучир дунд цөн биш билгтэ бои ийрн сонгеврта багчуд бэй-
нэ. Улгрина келд, Шовгра Дзордх. Нег дэйдэ, харуучириг цугиулда орсад,
"Хайртэ хар күүн" гидг тууль умшда өгү. Аврит уга эк алти болгон Урийсон
аргон болгон мангс өвгөн доталд, мангс үрэн хоряхар седдэ бэйхиг, бички
Дзорджин зүрки тогтунар согсч чаден уга. Туулин гүн утхля бички Дзорджин
зүркинэ көг негдэд, үйрэг буйнта седки орад, гашун хар номьсан торгада
чалд уга, нүүдэн буру хэйлдэ арчв. Иим үйрэг, ижбэн зүрки күүг дахад
төрдг мөн. "Күн болж бичкнэси, күнг болж унгнэси". Намь чиги шүлг бичдг
багчуд бас бэйнэ.

Харууч Басинга Даван бичен шүлгүд би нег дэйдэ умшув. Үнэртикх келд,
энүнэ халымг кельнэ тату, болж шүлг болж кергтэ халхс бэйнэ. Харууч
күүндэ заагт чиги эрдмтэ күүндэ бэйнэ. Харуучин күүни, Бальзировин күүни
хойр йамаран сэйиэр орс би биилнэ! Эгү кеегэр халымгар биичьдэ чад
уга болжийн төди? Халымг бичг күйн кевтэ зааг күйн бичи дунд цөн,
бэйвчиги заахн, кергехн.

Биди харуучираан гартанавад, халымг келэн сургагад, умшдг, бичдг кедж
орхулаг цөн биш билгтэ харуучир, погган заагт бамб цецгэ мит мана
дунд сонитрхнэ кавта.

Мана нег ик дуту, алык сургульд болвчиги халымг литератур /ийрн
келн/, грамматика /ийрн бичг/, мана эн өдгэ цагт бичдг Уэгэр заахн.
Бичид умшдг болд уга халымг келэн дасч чадш уга. Халымг келн уга
халымг дегд ишдгтэ, хэйлдэ ичвртэ.

Мана харуучир дундас биилдг, дуулдг, бичдг, келдг, оли зүсен чиртэ,
туста эрдис гархми. Эн чиртэ эрдмод омг, сүрэ өгэд цааранднэ төлдхүх-
лэ - мана халымг нерн!

Иим керг мана зүркинд мөнж зулин гал болдх манлх зэвтэ.

Эн экри төр!